

Aula d'Història de Lo Rat Penat
Conferència del professor D. Fernando Millán Sánchez

Tema XXVI.

Gregori Mayans.
L'esplendor de l'Il·lustració Valenciana.

Gregori Mayans i Ciscar, que en el seu moment arreplegaria el testimoni deixat per Joan Lluís Vives com el primer dels intel·lectuals valencians, i el primer igualment d'Espanya, naixqué l'any 1699, en la valenciana ciutat d'Oliva, la segona urbs en importància de la comarca de la Safor, tant per la seua reconeguda capacitat de producció agrícola, com pel seu desenvolupament comercial, artesanal i industrial.

Membre d'una família de l'alta burgesia, en capacitat econòmica per a sufragar els estudis secundaris i superiors dels seus fills (recordem en este moment que el germà de Mayans, Joan Antoni, aplegà a ostentar el càrrec de rector de l'Universitat de València, duent a terme en el seu mandat una de les reformes més importants de les patides pels Estudis Generals de València en vista a la modernització i dignificació de les matèries impartides així com a l'autonomia pròpia de l'ent universitari), Gregori Mayans va poder estudiar l'ensenyança secundària en el Colege dels Jesuïtes de Gandia que Sant Francesc de Borja havia creat.

Destacà tant en ells (era un superdotat capaç de dominar el llatí i el grec en la seua adolescència, així com lo propi de Filosofia i Teologia), que molt pronte, en el suport de la família, se traslladà a la ciutat de València per a cursar en la seua Universitat les disciplines de Dret, Civil i Canònic que eren, en el moment, les més estimades al costat de les de Medicina.

També en l'universitat valenciana va destacar de tal manera en els estudis jurídics que realitzava, que a penes acabat el seu doctorat en Lleis pogué assumir la responsabilitat d'encarregar-se de les ensenyances pròpies d'una càtedra de la pròpia Universitat. Tot lo món coincidia en que nos trobàvem davant d'un home jove d'extraordinari talent, interessat ja pels estudis científics propis dels *Novatores*, i molt especialment de qui seria el seu mestre preferit Manuel Martí, que despertaria en ell la passió per l'història i per la Crítica Lliterària.

Una etapa de realització com a educador i d'acceptació com a membre del cos docent en l'universitat valenciana, que no tindria un final feliç.

Se presentà l'oportunitat d'oposar a una càtedra de pavordia en la disciplina de Dret. Càtedra de pavordia que significava una major dotació econòmica com corresponia a una disciplina acadèmica que, ademés de contar en els diners que assegurava l'Ajuntament, titular encara en el segle XVIII de l'universitat, rebia una aportació voluntària que generalment provenia d'una donació de l'arquebisbat, del capítol catedralici, o de qualsevol membre de l'aristocràcia valenciana que donava generosament una quantitat econòmica a l'universitat.

Gregori Mayans optà a la càtedra de pavordia segur de poder obtindre-la gràcies als seus coneiximents sobre la matèria a ensenyar. Coneiximents que estaven molt per damunt dels que poguera exhibir qualsevol dels membres de l'universitat que optaren ad ella. Una cosa que, per una atra banda, era del saber general de tots els seus companyons de docència en l'universitat valenciana.

L'oposició no vingué sino a demostrar lo que tots sabien. En l'exposició pública davant del tribunal va quedar de manifest que no sols els coneiximents de Mayans eren molt superiors als oferits pels atres opositors, sino que ho eren igualment respecte als hòmens que formaven el tribunal. I no obstant lo dit, el tribunal votà en contra de Gregori Mayans, adjudicant la càtedra a un atre opositor de coneiximents molt inferiors.

¿Per qué?

La resposta era coneguda per tots els membres de l'universitat. Se temien els coneiximents de Gregori Mayans. Se temien la seua joventut i la seua clara adscripció al moviment científic que succeïa als *Novatores* i que es coneixeria en el nom dels Ilustrats. I en raó d'això, els membres majoritaris del cos docent universitari valencià preferien premiar a un professor més veterà, més imbuït dels principis tradicionals, més pròxim a una direcció majoritària que temia al progrés que Gregori Mayans significava.

El sabi d'Oliva, com escomençava a ser conegut pels seus contemporàneus, contestà a lo que entenia com un afront personal, i com un atentat al saber i al progrés propi dels països europeus, de l'única manera que podia fer-ho: s'apartà per sempre de l'universitat valenciana que li pareixia ancorada en un temps que ya havia passat, caracterisat pel control de l'Inquisició, i es va retirar a les seues possessions de la ciutat d'Oliva, a on, lliurement, tenint al seu costat l'esplèndida biblioteca que posseïa, podria seguir en contacte en el saber que s'estava produint en el món i en els hòmens que el feen possible.

La passió per la llectura i per la corresponsalia en tots els intel·lectuals de la seua època, serien les passions que sempre acompanyarien a Gregori Mayans.

Pero el temps de soletat i d'estudi personal no tingué la duració que tal volta el solitari d'Oliva desijava. La seua fama de gran políglota i d'immens bibliòfil el precedia. I per això no pot estranyar la crida que va rebre del monarca Ferrando VI, el segon dels Borbons en el tro d'Espanya, ordenant-li que es traslladara a la Cort, a Madrit, per a complir la missió que volia encomanar-li. Se tractava de completar i de dirigir la Biblioteca Nacional que els reis Ferrando de Borbó i Bàrbera de Bragança estaven creant.

Fon l'inesperat compliment d'una il·lusió tantes voltes somiada. Tindre l'oportunitat no a soles de dotar a la primera biblioteca d'Espanya d'una estructura que permetera als investigadors poder-la utilitzar en profit, fer possible que les gents pogueren acostar-se ad ella per a conéixer-la fruir-la, sino, lo que potser era més important, poder seleccionar primer, adquirir més tart, totes les obres que es cregueren

pertinents per a fer de la Biblioteca Nacional d'Espanya una de les primeres biblioteques d'Europa.

Mayans somiava en els contactes directes en llibrers, en impressors, i, sobretot, en els autors del moment que eixe lloc significava. I no sols per a fer costat als intel·lectuals forans, sino també, i en primer grau, per a recuperar per a la Biblioteca Nacional a tots els autors espanyols fins al moment ignorats o postergats, i aquells que havien segut prohibits per raons d'índole política o religiosa.

I fon este punt, la lluita per una Biblioteca Nacional oberta a tots els pensadors de qualsevol tendència intel·lectual o religiosa, lo que dugué a l'enfrontament de Mayans en una bona part de la Cort de Ferrando VI i inclús en el propi monarca, temerós del juí de l'Església Catòlica espanyola.

La confrontació entre les tesis del pensament il·lustrat i el tradicional, el primer guanyava posicions entre la nobleia i l'alta burgesia, era, en el moment històric que resenyem, encara molt virulent i molt més quan la línia tradicional, que es sentia atacada, continuava contant en el suport de l'Església espanyola.

Les tendències excessivament il·lustrades, lliberals, de Gregori Mayans, no eren les majoritàries en el moment. I els cortesans saberen jugar en el fervor catòlic d'abdós reis per a forçar a Mayans, al seu permanent orgull d'intel·lectual que no es doblega, a prendre una decisió que no era del seu grat.

Va renunciar al seu lloc de director de la Biblioteca Nacional d'Espanya, per a tornar a exiliar-se en la seua Oliva natal. A la seua biblioteca personal que era una de les millors de la península ibèrica. A la fi, la seua situació econòmica li permetia no haver de doblegar-se ni tan sols davant dels reis.

En el seu retir d'Oliva ideà Mayans un projecte que l'entusiasrava. Crearia, en tots els intel·lectuals valencians que en el moment forjaven una Il·lustració certament esplendorosa, Pérez Bayer, Andrés Piquer, José Andrés en l'exili, el seu propi germà Joan Antoni, Cavanilles, el seu nebot Ciscar, Balmis, Fèlix Miquel, Orellana, Diago..., en tots els erudits espanyols que volgueren ser els seus corresponsals, una Acadèmia de les Ciències Valencianes a on tots els hòmens del saber tingueren cabuda.

Una Acadèmia de les Ciències Valencianes a on tots els treballs presentats pels seus membres foren donats a conèixer, i, sempre que foren de vàlua contrastada, publicats. El Regne de València, en el somi de Gregori Mayans, contaria en la seua pròpia Acadèmia de la Ciència al marge de les Acadèmies oficials, demostrant en això l'alt nivell científic que els intel·lectuals valencians havien conseguit en el devindre del segle XVIII.

El somi es va fer realitat gràcies al patrocini que oferí, en una generositat desacostumada, el comte de Beniparrell. Un aristòcrata valencià que cedí el seu propi palau per a que l'Acadèmia de les Ciències Valencianes tinguera una seu permanent dotada de la suntuositat que les seues finalitats mereixien. Una seu en la qual mensualment se reunirien tots els acadèmics, i els treballs dels quals serien donats a conèixer a tots els científics d'Europa..

Sabem que Gregori Mayans mantenia correspondència fluïda en els més destacats il·lustrats europeus, Voltaire, el líder del racionalisme francès, era segurament el nom més conegut i admirat, i eixe contacte permanent, acompanyat per la mútua admiració, facilitava la llabor de propagació i recepció del saber de l'Acadèmia Valenciana.

Pero el somi acariciat per Gregori Mayans, com en atres ocasions li havia ocorregut, no pogué complir-se en tota l'extensió i profunditat que ell haguera desijat perque la seua intenció inicial, dedicar-li a l'Acadèmia la major part del seu temps, no va poder complir-se. La Cort de Madrit el cridava de nou. I esta volta la Cort estava presidida, regnava en Espanya, un home que no es cenyia als desijos de l'Inquisició. Parlem de Carles III.

Carles III, el tercer dels fills hòmens de Felip V, el primer hagut de la seua segona esposa Isabel de Farnesio, havia arribat al tro d'Espanya d'una manera certament inesperada. Lluís I d'Espanya, el seu germà major, a penes havia regnat uns mesos abans de morir a conseqüència d'una malaltia desconeguda en plena joventut; el segon dels germans, Ferrando VI, havia regnat en l'aplaudiment de tots els espanyols per la seua bondat, pero sense que la seua esposa Bàrbera de Bragança li donara un hereu. Un tro vacant que corresponia al príncip de la Casa de Borbó que durant vint anys havia segut rei de Nàpols i Sicília.

A diferència de tots els anteriors reis espanyols, Carles III tenia dos qualitats que els atres monarques no havien oferit mai als seus súbdits: en primer lloc era un home madur de juí recte que coneixia perfectament la professió de governar, ho havia deprés en el regne de Nàpols i Sicília, i era, ademés, un home format en el coneiximent ple de l'il·lustració, del Racionalisme, portador de totes les tesis pròpies del Despotisme Il·lustrat. Un Despotisme Il·lustrat que, a partir de l'indiscutida autoritat del monarca regnant, se proponia el millorament del seu poble a partir de les idees sustentades pels intel·lectuals il·lustrats. La divisa coneguda "Tot per al poble, pero sense el poble", era la pròpia de Carles III.

Unes idees il·lustrades que es fixaven dos objectius fonamentals: educar al poble per a traure'l de l'ignorància i proveir aixina al seu progrés personal i colectiu, i acabar en el predomini moral i educatiu de l'Iglésia i, molt especialment, del poder de l'orde de Sant Ignaci de Loyola que era, a través dels seus centres educatius, la forjadora de les noves classes dirigents.

Carles III assumia, de fet, els dos presuposts. Estava d'acort en la necessitat d'educar al seu poble, tant als més humils en l'educació primària, com, i sobretot en l'existència d'una educació secundària que incidira més directament en la formació professional, als futurs líders de la reconversió industrial d'Espanya. Escoles de Formació Professional i Tècnica que forjarien als ingeniers de Mines, de Camins, Navals...

També ho estava en la necessitat de reduir el poder de l'Iglésia. De fet, hem de recordar sobre este tema que fon Carles III el monarca que, seguint la pauta

marcada per la major part dels monarques europeus, va expulsar d'Espanya als Jesuïtes tancant els seus col·leges.

Una tasca, la d'educar al seu poble, que tenia com a prioritat el coneixement de la situació que l'educació vivia en Espanya, i molt especialment la que vivien les diferents Universitats, i el mètode que les mateixes haurien de seguir per a obtenir els millors resultats possibles. I fon per a complir tots dos objectius, el coneixement de la realitat educativa d'Espanya i el mètode comú d'ensenyança que havia d'aplicar-se a totes les Universitats d'Espanya per a que estigueren a l'altura de les millors d'Europa, per a lo que Carles III cridà a la Cort de nou a Gregori Mayans.

Gregori Mayans va acceptar el repte que se li proposava. I durant els anys següents s'ocupà de conèixer la situació de cadascuna de les Universitats espanyoles, dels mètodes científics d'ensenyança que utilisaven, de l'altura del saber obtinguda, i, a partir d'este coneixement, va redactar el seu informe. Un treball excepcional que porta el títol de *“Informe al rei sobre el método de enseñanza de las Universidades de España”* i sobre el qual parlarem més detingudament en pàgines posteriors.

Rodejat per l'admiració de tots els ilustrats del seu temps, coneixedor del triomf de les seues idees en el camp de la defensa del valor de la Raó humana, Gregori Mayans moria l'any 1781. Tenia 82 anys. En Europa era el temps de la Revolució francesa i de les seues conseqüències.

La seua obra.

La molt extensa producció lliterària naixcuda de la ploma de Gregori Mayans, concretada en informes, articles, publicacions..., en les quals tracta d'alcançar totes les branques del saber, fa impossible un resum mínimament acceptable en estes pàgines. Per això el camí triat per a donar a conèixer una succinta exposició del seu treball serà detindre-nos en l'anàlisi de tres de les seues obres fonamentals:

1. *“Los orígenes de la lengua española”*. La seua versió més personal de l'història d'Espanya.
2. *“La vida de Miguel de Cervantes”*. A on incidix sobre l'importància de la Crítica Lliterària.
3. *“Informe al rei sobre el método de enseñanza de las Universidades de España”*, en el qual nos parla de la seua visió sobre el nivell de l'educació espanyola.

“Los orígenes de la lengua española”.

Correspon el llibre a la seua època de membre responsable de la Biblioteca Nacional d'Espanya en els temps de Ferrando VI, i en la llectura del mateix destaca immediatament l'enorme coneixement que Mayans té de tots els antics historiadors grecs, romans, jueus, als quals cita de continu.

Estrabó i també Avieno, li servixen per a poder afirmar, en els dubtes naixcuts d'informacions poc contrastades, que en els temps anteriors al segle VII, previ

a la nostra era cristiana, ja es coneixia la llegenda de Zazintho, per lo que pareix, el líder d'una expedició marítima eixida de l'illa grega de Sades que, en recórrer la costa mediterrànea i en acabant de travessar el gran riu que desembocava en la mar, arribà a un port natural en el qual decidí crear una factoria per a comerciar en els habitants d'aquelles terres.

Habitants que eren coneguts en el nom d'ibers, i que Mayans, d'acort en els coneiximents propis del segle XVIII, identifica en els turdetans, habitants de l'actual Andalusia, encara que l'historiografia contemporànea nos els presenta com el conjunt de tres nacions diferents conegudes com els edetans, els contestans i els ilerjavons, que habitaven les terres valencianes.

En estos pobles troba Gregori Mayans l'orige d'una primera llengua que no solament és parlada sino també escrita, encara que, en opinió del sabi d'Oliva, fon una llengua que desaparegué en el discórrer dels sigles que corresponen a l'arribada dels cartaginesos i, sobretot, a la pròpia dels romans.

Romans que s'al·lojaren definitivament en el territori després de les decisives batalles guanyades per Dècim Juni Brut, qui acabà en les rebelions de Viriat, i en la posterior de Pompeu que acabà en la dissidència de Quint Sertori. Senyes totes elles que posa en la ploma de Juli Flavi, per lo que pareix, un historiador de les terres valencianes.

El llatí passava a ser, en els posteriors sigles, la llengua de referència de totes les tribus espanyoles, aquell en el qual, més allà de les varietats dialectals pròpies de cada comarca, tots s'entenien. La llengua en la qual brillaren Séneca, Lucà, Marcial, Pomponi Mela..., i este, la comunicació global de tots els espanyols, és el tema central del pensament de Mayans.

Una llengua, el llatí, que en l'aplegada de les invasions bàrbares iniciarà un clar procés de descomposició, en tant que els nouvenguts no posseïxen una llengua comuna que siguen capaços d'impondre sobre el llatí, sino que les diferents comunitats hispanorromanes aniran creant les seues pròpies maneres d'enteniment i transformant el llatí vulgarisat en romanços propis. Una ruptura de la llengua comuna que hem de situar entre els sigles V i VI.

Vindrà més tart la llarga etapa de la dominació musulmana. Etapa sobre la qual Gregori Mayans sostindrà la tesis de que si be és cert que hi ha una gran influència de la nova cultura en el total de la península, els musulmans no foren capaços d'afirmar l'unitat de parla dels espanyols, de fet l'àrap no fon mai una llengua vehicular colectiva, encara que molts dels termes àraps, els de caràcter agrícola i toponímic, sí que foren assumits pel parlar de les diferents comunitats.

Pero en eixe temps de la dominació àrap hi ha tres núcleus de la península ibèrica a on els musulmans no estan presents i a on la parla dels romanços naixcuts del llatí vulgar permanixerà en el temps. Parlem dels núcleus d'Astúries-Cantàbria, parts d'un mateix regne, i de les terres de Navarra, com a principals sostenidores de

l'antigueta hispanorromana, al marge dels núcleus mossàraps, als quals s'afigen els pobladors del País Vasc que mantenen la seua llengua original anterior als romans.

Una visió de l'orige de la llengua espanyola certament interessant, que podria posar llum a diversos problemes llingüístics no resolts, entre ells la naturalesa de l'espanyol i la relació de l'iber i el vasc.

En referència a la llengua espanyola, a la llengua comuna, lo que ve a sostindre Gregori Mayans és que el núcleu Astúries-Cantàbria, per ser el lloc a on se refugiaren els hispanorromans que no caigueren en mans dels musulmans, ha de ser considerat com el núcleu inicial de la llengua espanyola, el romanç procedent del llatí que rebé les influències de les llengües pròpies de les gentes naturals d'Astúries i de Cantàbria. És esta llengua la que passarà al regne de Lleó i posteriorment la que s'unirà en la pròpia de Castella, naixcuda en les terres altes de la Meseta i dependent de l'anterior.

Un procés que té un segon periodo d'unió, el que correspon a l'assunció per part del romanç castellà-lleonés de les maneres de parlar dels núcleus navarresos i alt aragonesos, tampoc somesos al domini musulmà.

L'hegemonia de Castella i d'Aragó en el procés de la Reconquesta, ve acompanyada a la seua vegada per la gradual fusió dels dos romanços, castellà-lleonés i navarrés-aragonés, que, en un clar predomini de la llengua castellana, determina l'orige definitiu de la llengua espanyola.

Una llengua que és comuna a tots els territoris peninsulars encara que en els mateixos se mantinguen atres formes de parla de caràcter més local.

Especial atenció li mereix a l'intellectual valencià del que parlem, l'incidència en la península de la que ell diu llengua llemosina. La llengua que els governants francesos haurien portat primer a les terres catalanes que dominaren durant sigles, i més tart a les terres del regne de València i del regne de Mallorca després de la conquesta de les mateixes per part de Jaume I.

En l'opinió de Gregori Mayans, el català, el valencià i el mallorquí són llengües naixcudes d'un tronc comú que és el llemosí, encara que es diferencien per les diferents influències que han rebut en la seua construcció original i en el transcórrer del temps i de les diverses influències rebudes.

El català és la llengua que correspon més directament a la llengua llemosina, perque ha rebut menors influències externes, mentres que el valencià és una llengua diferenciada perque les influències de la llengua comuna castellana han segut molt més importants. Lo que incidix en la seua diferenciació i més si afegim la pròpia influència musulmana. La mallorquina, per contra, és una llengua més pròxima al català perque les influències del castellà han segut menors en l'opinió de Gregori Mayans.

També incidix Gregori Mayans en l'existència d'una atra llengua peninsular, la pròpia del gallec-portugués, que, des de la seua perspectiva, és una

mateixa llengua en la qual podem trobar, además de les raïls comunes procedents del llatí, grans influències cèltiques com a pròpies del territori.

Pero cap de les llengües últimament citades, el català, el valencià, el mallorquí, el gallec, el portugués, i este és l'argument central de l'il·lustrat valencià, té el caràcter de llengua comuna dels espanyols. Caràcter que en el discórrer de l'història, l'inici de la qual se pot fixar en el segle XII despuix de l'unió del comtat de Barcelona al regne d'Aragó, que ya ha assimilat la llengua castellà-lleonesa, només ha tengut la llengua castellana.

“La vida de don Miguel de Cervantes”

És este un llibre que naix com a conseqüència necessària de l'enfrontament que, com hem senyalat en anterioritat, sostenia Gregori Mayans en alguns dels bibliotecaris que l'havien precedit en el compliment de les funcions pròpies de la Biblioteca Nacional, i que foren causa de la posterior dimissió del més gran dels il·lustrats espanyols.

Estos enemics de Mayans havien manat imprimir una edició del Quixot apòcrif d'Avellaneda, la segona part del Quixot de Cervantes que, en opinió dels editors citats, era, des del punt de vista l·literari, molt superior al llibre primer de Cervantes. Un juí que, en la perspectiva de dignificar la Crítica L·literària i la pròpia Història de la L·literatura espanyola, Mayans no podia acceptar.

Va escriure, per consegüent, *“La vida de don Miguel de Cervantes”* per a reivindicar la superioritat l·literària del Quixot original, pero també per a donar una l·liçó als seus oponents sobre la l·literatura espanyola i els valors i defectes que atesorava.

És per això que, en primer lloc, vol fixar la personalitat de Miguel de Cervantes. Una personalitat en la qual els historiadors de la l·literatura ni tan sols s'han posat d'acort sobre el lloc de naiximent de Cervantes. Un tema al qual Mayans dona una resposta categòrica: les senyes que posseïm, encara que mancades d'una total demostració, nos han de portar a la conclusió que l'autor de *“El Ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha”*, va nàixer en Madrit d'acort en el propi testimoni de Cervantes.

Especial atenció li mereix l'heroïcitat del personage. Militar al servici d'Espanya, que no sols participà en la gloriosa batalla de Lepant sent en ella ferit, sino que posteriorment va ser captiu en Alger, dona testimoni en la seua obra *“Los Baños de Argel”* de les misèries patides, i fon despuix de l·liberat un home que mai tingué riqueses al seu entorn i vixqué molt humilment, sense renunciar per això a continuar escrivint tant poesia, a on va destacar, com obres de teatre que conegueren els “corrals” madrilenys.

Passa més tart a parlar-nos Mayans del conjunt de l'obra de qui també va ser l'autor de les “Novelas Ejemplares”, autèntiques joyes de la l·literatura espanyola que han de situar-se entre lo millor de lo que en principi es nomenà contes, relats curts, capaços d'adquirir una gran altura l·literària. I al costat dels contes o noveles curtes, Mayans nos parla de *“La Galatea”*. La novela pastoral de Cervantes que en opinió dels crítics de la seua época constituïx una obra mestra en el seu gènere.

Pero lo que de veres interessa al sabi valencià és l'anàlisi de lo que, en la seua opinió, per ser menjar per a la plebe, ha fet més mal a la lliteratura espanyola: les noveles de cavalleria i la poesia festiva.

En lo que es referix a les noveles de cavalleria, el gènere lliterari que atrea més llectors en el moment en que Cervantes vivia, la seua opinió és certament negativa, en tant que entén que les mateixes, en els seus relats absolutament quimèrics, l'Amadís de Gaula és l'eixemple més conegut, pero les atres de pijor calitat li següen en l'emulació de les barbaritats impossibles, cavallers que maten a centenars d'enemics, macs, jagants, paisages i aventures inverosímils, només servixen per a incidir negativament en la formació dels llectors.

Una posició d'intellectual racionaliste que trobem igualment en la seua presa de posició davant els trobadors. Poetes dedicats simplement a una poesia de concurs, d'atracció de les dames, de busca d'una bellea superficial, que en res servix per a cantar els autèntics problemes que l'individu té presents. Com vorem en els poetes espanyols del seu sigle, és la poesia moral, la que practiquen grans poetes com Samaniego o Iriarte, la que ha de cultivar-se, perquè és la que està feta per a entretenir però també per a educar.

El Quixot de Cervantes, en opinió de Mayans, complix de manera sublim esta màxima. No és un llibre naixcut solament per a burlar-se del cavaller com ocorre en el d'Avellaneda, l'imatge de Sancho menjador d'allés és molt significativa sobre este tema, sino que és una obra per a llegir en deteniment, perquè en ella es troba el millor anàlisi possible de la societat espanyola del sigle d'Or.

“Informe al rei sobre el método de enseñanza en las Universidades de España”.

Havem parlat de la verdadera situació que vivien les Universitats espanyoles, en les quals el poder dels mestres que seguien els camins tradicionals, recolzats en l'autoritat de l'Església, impedién que els nous coneiximents, les noves formes del saber, tingueren un lloc en Espanya.

L'arribada al tro de Carles III, paradigma de monarca il·lustrat, significà sobre este tema una revolució per a les Universitats de la península. El monarca desijava la seua modernisació. Un procés que les situara en el camí de les Universitats europees, italianes, franceses o alemanes. I per a conseguir este propòsit li va demanar a Mayans que li indicara el camí a seguir.

L'informe de Mayans sobre este tema, elaborat despuix de conèixer el funcionament de cada una de les nostres universitats és, ausades, veraç, senyalant tots els defectes existents i tots els mals usos que impedién la seua verdadera aportació a la Ciència.

La principal conclusió de Mayans el situa com u dels genis europeus més excelsos del moment. El mal a soles podrà erradicar-se si es complixen dos presuposts: l'utilisació d'un método únic d'ensenyança per a totes les universitats espanyoles i l'eliminació de totes les influències externes que impedién el lliure eixercici de la raó i el reconeiximent de la vàlua dels autèntics mestres.

En el seu informe i la voluntat del rei, s'inicia el lent procés de l'universitat espanyola cap a les ciències experimentals i el progrés.

